

DREPTUL

LEGISLAȚIUNE — DOCTRINA — JURISPRUDENȚA — ECONOMIA POLITICĂ

APARE ODATĂ PE SĂPTĂMÂNĂ SUB CONDUCEREA D-lor

C. G. DISSESCU

V. ATHANASOVICI, PAUL NEGULESCU, DEM. NEGULESCU, ALEX. CERBAN, C. MEITANI,
N. POLIZU-MICȘUNEȘTI, C. HAGI-THEODORAKY

SILIU RĂDULESCU
PRIM-REDACTOR

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
3, STRADELA SF. SPIRIDON, 3

B. P. RĂDULESCU
REDACTOR-ADMINISTRATOR

Gh. V. Buzdugan. — Discurs inaugural ținut în ședința solemnă a secțiunilor unite ale Înaltei Curți de Casație la deschiderea anului judecătoresc 1926.

Jurisprudența Română. — Înalta Curte de Casație și Justiție, sec. I. — Act secret — Părți contractante. — Tești. — Opozabilitate.

(Dumitru Stăicu cu C. Aribășoiu).

Curtea de Apel din București, sec. II. — Palament. — Creanță cu termen. — Valută forte.

(Leon Getler cu Banca Danubiană).

Bibliografie.

ANUL JUDECĂTORESC 1926

Discursul inaugural al D-lui Prim-Președinte Gh. V. Buzdugan ținut în audiența solemnă dela 8 Ianuarie 1926 a Înaltei Curți de Casație și Justiție

Domnilor,

Pășind în noul an judiciar, satisfacem voios o plăcută tradiție, aducând colegilor și Baroului cele mai bune urări, printre cari aceia ca munca noastră colectivă, însuflețită exclusiv de idealul Justiției, să înregistreze în cursul acestui an soluțiile cele mai potrivite, menite a satisface într'un spirit de coeziune socială, interesele legitime ale lumii justițabililor, setoasă de dreptate.

În acelaș timp, ținem a exprima regretul sincer, de a constata lipsa din rândurile noastre a foștilor colegi, D-nii: Gane, Ionescu-Dolj și Ștefănescu, numiți în Consiliul Legislativ și a d-lor Plop și Pop, cari au părăsit cariera, cel dintâi pentru limită de vârstă, iar cel din urmă pentru motive de sănătate.

Magistrați distinși, posedând întinse cunoștințe juridice și o bogată experiență, plecarea lor din sânul Curții este o reală pierdere pentru Curte și ne lipsește și pe noi, de o scumpă colegialitate. Avem însă satisfacțiunea de a vedea pe unii din foștii noștri colegi, chemați în Consiliul Legislativ, pentru a aduce acolo contribuția prețioasă a cunoștințelor și experienței lor, — ceea ce este un omagiu bine meritat nu numai pentru Domniile lor, dar și pentru magistratura din sânul căreia au fost recrutati.

Domnilor,

Activitatea acestei Curți pe anul judecătoresc expirat, — astfel cum rezultă din datele statistice, — se caracteriză prin soluționarea unui însemnat număr de recursuri, ceea ce a înlesnit într-o măsură binefăcătoare cursul justiției.

Cu ocazia rezolvării acestor recursuri, au apărut viții serioase de legislații în unele din legile excepționale, determinate de necesitățile multiple de după războiu, căci s'au nesocotit, — cum s'a întâmplat și în legislația franceză din ultimul timp, — principii de drept fundamentale, ca principiul neretroactivității legilor și chiar acel al autorității lucrului judecat, — principii cari, incontestabil, constituiesc garanțiile cele mai puternice, pentru siguranța și stabilitatea drepturilor individuale pe cari se reazimă însăși organizarea și ordinea socială. Aceste legi fiind însă menite să aibă o existență de scurtă durată, în vederea unor situațiuni excepționale cu totul trecătoare, despre modificarea lor este greu să se poată vorbi, ori cât de altfel ar atinge drepturi definitiv consacrate și ar expune la o scădere de prestigiu însăși deciziunile judecătorești, cari sancționează situațiuni ce nu corespund cu principiile de dreptate și de justiție, cari trebuiesc să domine în relațiunile juridice și cu aplicarea căror lumea judecătorească este deprinsă. Pentru a preveni asemenea rezultate prejudiciabile, Constituția Statelor-Unite ale Americii, proclamă că legi retroactive nu vor putea fi întocmite, dând astfel principiului neretroactivității legilor, un caracter constituțional.

Aplicațiunea legilor de drept comun, la diferite litigii rezolvate în cursul anului judiciar expirat, nu au pus în evidență vre-o dificultate specială însemnată, care să necesiteze o intervenție legislativă imediată, nu este însă mai puțin adevărat că greutățile în aplicațiunea lor, merg sporind, atât din cauză că Codicii noștri învechiți nu mai corespund în unele privinți ideilor și necesităților timpului și împovărați de controversele nescărmite, nu pot fi folosiți decât cu ajutorul colecțiunilor monumentale de jurisprudență și doctrină, — cari constituiesc un adevărat supliment de legislație, — cât și pentru cuvântul că viața juridică a țării este astăzi cărmuită de legiuiri deosebite, lipsite adese ori de izvoare informative, suficiente ca jurisprudență și doctrină, atât de necesare pentru studiul lor aprofundat. Din

acest punct de vedere, calea modificărilor legislative parțiale trebuie considerată închisă, căci apare tot mai mult necesitatea imperioasă a unei revizuii generale a codurilor, pentru a se înzestra țara reîntregită în granițele ei etnice, cu o legislație unică și uniformă, care să înlesnească raporturile juridice în interesul dezvoltării ei economice și tot odată să contribuiască a cimenta și mai puternic unitatea națională, realizată sub raportul politic, printr-o unitate mai profundă, a unei vieți comune pe tere-nul activității juridice. În acest scop, *Consiliul Legislativ*, noua și însemnata instituție creiată în vederea unei mai bune și coordonate legiferări va avea, în special, frumoasa dar și greaua misiune să studieze cele patru legislații diferite ce cârmuiesc azi, — pe provincii, — Statul Român, cu jurisprudențele stabilite asupra lor și să se folosească de tot progresul științei juridice, sintetizat prin codicii din urmă german și elvețian, pentru ca din acest complex de legislații să poată desprinde normele juridice cele mai potrivite cu ideile, tendințele și moravurile noastre, cum și cu necesitățile multiple creiate de marile transformări politico-sociale și economice ce s'au produs dela confecționarea codicelor actuale și mai ales în timpul din urmă de după războiu. În vederea întocmirii acestei opere de unificare, ne vom permite a formula în linii generale, unele norme, pe cari le credem a fi mai nimerite pentru realizarea scopului urmărit, cum și de a indica unele din principalele lacune și viții de legislație puse în lumină cu ocazia aplicării diverselor dispoziții ale codului civil.

Astfel, ca punct de plecare, ca bază a acestei vaste lucrări, credem că va trebui luată *legislația vechea Regatului*, care deși la origină e lipsită de caracterul propriu național, fiind împrumutată aproape în întregime dela legislațiunile streine, în special dela cea franceză, totuși după o aplicație de peste o jumătate de veac, cu un fond desăvârșit uman, fără a conține nimic exclusiv unui anumit popor, a pătruns, prin superioritatea ei, în viața și moravurile juridice ale țării, dobândind o adevărată naționalizare. Apoi, sub raportul *caracterului național*, legislațiile din provinciile surori realipite patriei, nu pot avea preferință, de vreme ce acele legislații sunt făcute pentru popoare de rasă și temperamente deosebite, nereprezentând deci conștiința juridică și nevoile poporului român. Trebuie încă de reținut faptul că, în special codul civil, care formează edificiul fundamental al dreptului privat, deși împrumutat în cea mai mare parte din codul civil francez, iar unele dispoziții din proiectul codului italian actual, cum și din codul belgian, acest lucru s'a putut îndeplini fără greutatea apreciabile, nu numai din cauza afinității de rasă și de tendinți, existente între popoarele cârmuite de aceste legislații și poporul român, dar și din împrejurarea că legislațiile lor ca și instituțiile noastre juridice, sunt pătrunse de spiritul dreptului roman, mai ales în materia obligațiilor și a contractelor, ceea ce a înlesnit adoptarea unei legislații similare. În adevăr, întocmai precum codul civil francez a fost alcătuit după legile romane, sintetizate și coordonate de juriștii vulgarizatori, Domat și Pothier, și după cutumele franceze, tot astfel legiunile noastre cari au cârmuit în trecut Prin-

cipatele Române, au fost întocmite, — pe lângă obiceiurile juridice ale țării, — după pravilele și legile împărătești, novelele lui Justinian, Leon și cei din urmă împărați bizantini, în deosebi după basilicale cari fuseseră introduse la noi pentru întâia oară de Alexandru cel Bun, la 1401, — așa că, legislația noastră veche are în cea mai mare parte un izvor roman, comun cu acei al codului civil francez. Este adevărat că codul Calimah, — foarte bine apreciat de jurisconsultul Zahariae von Lighenthai și care ar fi putut servi de bază unificării legislației Principatelor Unite, — cuprinde foarte multe dispozițiuni din codul civil austriac din 1811, — care de altfel nu a rămas nici acesta strein de influența codului francez, — dar nici aceste dispozițiuni de origină germană ale codului Calimah ca și unele obiceiuri juridice, împrumutate pe alocuri dela Slavi, — prin contactul pacinic cu Slavii stabiliți în țară în timpurile depărtate ale așezării Daco-Romane, — nu erau de așa natură încât, întocmai ca niște norme juridice specific românești, să se fi putut împotrivi stăruitor la adoptarea noii ordine juridice. Astfel comunitatea de casă la Slavi, obicei care făcea ca succesorii să rămână posesori comuni ai averii chiar după moartea părintelui lor, a putut fi înlocuit ușor cu principiul existent și la Romani, de un interes economic necontestat, că nimenea nu poate fi obligat a rămânea în indiviziune ce nu poate fi consimțită peste termenul de cinci ani, — lucru ce de altfel, pe lângă că înlătură toate neajunsurile indiviziunii, corespunde și cu firea individualistă a poporului român. Tot pe considerația că numai danșii au sarcina apărării țării, a putut iarăși ușor fi înlocuită cu noul principiu de egalitate între toți moștenitorii, ceea ce este în armonie cu afecțiunea presupusă a părintelui față de toți copiii săi și constituie tot odată primul pas către emanciparea legitimă a femeiei. În fine, substituțiunile fidei-comisorii, existente în dreptul nostru vechiu, cu tot avantajul ce-l prezintă pentru ferirea de prodigalitate și păstrarea bunurilor în familie, — lucru ce s'a putut vedea în Italia, unde datorită substituțiilor principiare, s'au putut păstra admirabile colecțiuni de opere de artă ale familiilor mari, — totuși, această instituție, — aplicată, de altfel, de clasa cea mai restrânsă a aristocrației avute, — cu drept cuvânt a fost oprită de actualul cod civil, pentru a asigura libera circulație a bunurilor, cerută de un interes economic superior. Și tot din acest punct de vedere, legiuitorul nostru s'a îndepărtat atât dela dreptul nostru vechiu, cât și dela codul francez și conform legii belgiene a dat mai multă extensiune publicității în materie de privilegii imobiliare și ipoteeci, organizând un sistem ipotecar bazat pe publicitatea și specialitatea ipotecii. Conduși de aceeași idee a satisfacerii interesului economic care reclamă siguranță în transmisiunile de proprietate, legiuitorul nostru a părăsit sistemul francez și prin art. 765 și 865 cod civil refuză moștenitorilor dreptul de a revendica dela terții achizitori imobilele supuse raportului ori reducțiunii și cari fuseseră înstreinate de un succesor donatar, înainte de deschiderea succesiunii. Realizând și alte îmbunătățiri în domeniul dreptului civil, actualul cod civil s'a caracterizat, la epoca introducerii lui, mai întâi printr'un spirit

larg de dreptate și ospitalitate față de streini, că-
rora prin art. 11 le acordă ca și codul italian, drep-
turi civile de o potrivă cu ale românilor, fără a cere
reciprocitatea cum o face codul civil francez; și, ac-
tualul cod, s'a mai caracterizat prin afirmarea ma-
rilor principii de emancipare socială și politică,
cari corespundeau cu dreptul public de atunci, în
urma convenției dela Paris din 1858 și cu starea
socială creiată prin legile pentru desființarea ro-
biei, declararea libertății muncii și împroprietăririi
clasei țărănești; iar sub raportul tehnice juridice,
— făcând abstracție de terminologia sa adeseori
greșită și de anumite contradicțiuni, — codul no-
stru a împrumutat dela codul civil francez toată
sobrietatea în definiții teoretice, este lipsit de
construcții doctrinare (întocmai ca actualul cod
civil elvețian) și posedă toată elasticitatea pen-
tru a cuprinde în cadrul său modificările cerute de
timp și de ideile dominante. Ca dovadă despre ace-
ste calități, avem tot progresul științei juridice, rea-
lizat pe calea interpretării doctrinare și în special
a influenței succesive a jurisprudenței, care a știut
să adapteze dispozițiile mlădioase ale textelor de
lege, la diverse raporturi neprevăzute de legiuitor și
rezultând din transformările noi și evoluția vieții
juridice vecinic în mobilitate. Astfel ca exemple de
construcțiuni jurisprudențiale avem, între multe al-
tele, teoria eredității aparent, menită a consolida
dreptul de proprietate în persoana dobânditorului
de bună credință, dela acel ce trecea față de toată
lumea, — deci printr'o eroare comună, — drept ade-
văratul proprietar; apoi, extinderea pe cale de ana-
logie, în afară de cazurile prevăzute de lege, a drep-
tului de retenție, bazat pe echitate, în favoarea de-
ținătorului unui lucru pentru cheltuielile și îmbună-
tățirile aduse acelui lucru, sau, în general, de câte
ori există o legătură intimă între creanța deținăto-
rului și lucrul reținut; tot creațiuni jurispruden-
țiale sunt condițiunile de aplicațiune ale acțiunii
oblice și pauliene cum și efectele lor enunțate nu-
mai în art. 974 și 975 din codul civil și venite din
dreptul Roman cu tot cortegiul lor de controverse;
în fine, tot așa, întreaga teorie a culpei în contracte
și nenumăratele aplicațiuni minunate ale principiu-
lui responsabilității în materie de delict civile și
quasi delict din art. 998 și 999 codul civil.

Dacă deci pe cale de jurisprudență progresive,
astăzi definitiv legitimate, *actualul cod civil* a pu-
tut fi propriu a se adapta și satisface cea mai mare
parte a necesităților vieții juridice, cu atât mai
ușor el va putea servi ca bază în alcătuirea viito-
rului cod civil al României întregite. Nu este nevoie
de o refacere completă în sensul de a se elabora un
nou cod civil pe alte baze, căci ar fi o întreprindere
riscată, de a distruge un monument legislativ care
s'a menținut folositor, cu toată vechimea sa, pentru
a-l înlocui cu un altul, ale cărui lipsuri și greutăți
nu se pot întrevădea. Și din punctul de vedere al
unificării legislației, acest lucru se va putea face
cu înlesnire, actualul cod civil neprezentând nici o
împotrivire serioasă de neînălțurat. Acelaș fond
Roman care, în trecut, a înlesnit adontarea dispo-
zițiilor codului civil francez, va înlesni acum unifi-
carea legislației noastre interne; căci și legile în
vigoare în Ardeal și Bucovina sunt pătrunse cu deo-

sebie în materia obligațiilor, de spiritul dreptului
roman, prin mijlocirea legilor germane, cari, la rân-
dul lor, au suferit o puternică influență a dreptului
Roman, conceput sub forma pe care i-o dăduse Ita-
lienii. Teoria obligațiilor și a contractelor este, în
linii mari, aceeași în toate aceste legiuri, lucru fi-
resc, dat fiind baza și metoda lor similară, aceia a
adaptării procedeeilor logice ale Romanilor, a prin-
cipiilor de echitate și de bună credință problemelor
de drept modern, — iar în ce privește legile Basara-
bene, în afară de cele trei județe din sudul Basara-
biei, unde se aplică codul nostru civil, se mențin,
în general, vechile legiuri ale Moldovei, reprezin-
tate prin obiceiul pământului și legile Impăraților
Romani, în deosebi Bazilicalele, cuprinse în colecții-
le Donici și Armenopol; așa că, în definitiv, com-
plexul legilor ce cârmuesc țara noastră întregită,
au origine comună dreptului Roman, ceia ce va în-
lesni opera de unificare legislativă.

* * *

Procedându-se astfel, la revizuirea și unificarea
actualului cod civil, credem că va trebui, în prim
loc, înlăturate din cuprinsul său, dispozițiunile cari
nu-și mai pot avea locul, fie că au fost înlocuite
prin legi speciale, fie că nu corespund concepțiuni-
lor de astăzi definitiv dobândite, ori că sunt în con-
trațicere cu noile dispozițiuni ale legilor cari câr-
muesc astăzi provinciile surori, și pe cari, în vede-
rea unificării legislative, ni le-am însușit; apoi, se
vor complecta lacunele și se vor soluționa contro-
versele și toate dificultățile de astăzi, de preferință
în sensul cum au fost rezolvate prin jurisprudență
constante.

Asa, dispozițiunile codului civil referitoare la na-
turalizare, nu-și mai au rațiunea față cu noua lege
relativă la condițiunile cerute și formele de proce-
dură pentru dobândirea naționalității Române. Nu
credem că este bine de înglobat în codul civil, dis-
pozițiile, adese ori prea amănunțite, ale legilor spe-
ciale, cum sunt legile asupra naturalizării și asupra
persoanelor juridice ori cum ar putea fi codul mun-
cei, căci s'ar spori enorm numărul articolelor co-
dului civil, care ar apărea astfel cu o factură
greoaie și complicată, ceia ce trebuie evitat.

* * *

În organizarea familiei, sunt iarăși dispozițiuni
menite să dispară fără multă discuțiune. Condiția
juridică a femeiei măritată, nu mai poate rămânea
aceia a codului nostru civil. Nici ideia romană din
timpul repuliceii, despre *inferioritatea femeiei sau
necesitatea protecțiunii ei*, din cauza propriei sale
slăbiciuni, cum nici *principiul sever al autorității
maritale*, — care fusese distrus chiar în dreptul Ro-
man sub Justinian, nu mai pot sprijini actuala re-
glementare legală. Anomalia, ca femeia capabilă
înainte de căsătorie și după încetarea căsătoriei, să
fie totuși incapabilă în timpul căsătoriei, care i-ar
creia în loc de sprijin și înălțare morală, o stare
de subordonare și de inferioritate, trebuie să înce-
teze. Astăzi, când desvoltarea, mereu crescândă, a
individualității femeiei, urmată de tendința natu-
rală în idei și moravuri pentru stabilirea unei ega-
lități, cel puțin în ordinea civilă, în drepturile fe-
meiei cu acele ale bărbatului, tendință ce-și găsește

expresiune și în dispozițiunile noiei Constituții care prevede că drepturile civile ale femeilor vor fi stabilite pe *baza deplinei egalități a celor două sexe*, — apare în sentimentul comun, noua concepție, mai dreaptă și mai rațională, corespunzând cu menirea căsătoriei, a femeiei capabile, asociate și solidare cu tot ce privește familia și patrimoniul conjugal. Ca o manifestare a acestei concepții, jurisprudența sancționează imixtiunea femeiei în administrația patrimoniului soțului, pe temeiul ideii unui mandat prezumat din partea soțului pentru cheltuielile făcute de femeie spre satisfacerea trebuințelor familiei și ale căminului în general. De altă parte, legislațiunile din provinciile surori realipite țării, ca și legile engleză, germană și elvețiană, consacră de mult timp capacitatea femeiei măritate, așa că, este inutil a insista că în acest sens va trebui făcută unificarea codului civil, înlăturând din cod dispozițiile iraționale și nedrepte privitoare la autorizarea soției de către soț, pentru exercitiul acțiunilor, apărarea în procese, ori facerea a diferite acte juridice ale vieții civile.

* * *

Art. 307 din codul civil, care *oprește cercetarea paternității, va trebui încă să dispară din viitorul cod civil*. Cu ideia de a nu se turbura liniștea familiei legitime prin reclamațiuni de paternitate, greu de dovedit, și cari ar putea ușor constitui simple șantajuri, s'a ajuns la dispoziția art. 307, care nescotește dreptul și principiul responsabilității, lăsând în mizerie morală și materială atât copii nevinoși cari au dreptul la viață și la protecțiune, cum și femei cărora li se impune să suporte toate consecințele dezastruoase ale unei neprevăderi și greșeli de cari nu ele singure sunt vinovate. Timpul a adus însă și aci o îmbunătățire în concepțiunile de odinioară. Un simțământ de umanitate și de justiție ca și interesul social, reclamă azi unanim înlăturarea dispoziției nedrepte a art. 307, care în puține cuvinte provoacă multe lacrimi și mizerii. Consecințele acestei reforme legislative ce va fi în acord cu legile din provinciile surori, cu prevederile codurilor german, elvețian și ruse și cu legea franceză din 1912, — vor fi multiple și salutare: *reducerea numărului avorturilor, pruncuciderilor și crimelor așa zise pasionale; crutarea unor vieți utile societății; înlăturarea sarcinilor ce rezultă pentru societate din necesitatea îngrijirii copiilor părăsiți, atât pentru a le salva existența, cât și pentru a nu-i lăsa să se transforme din lipsă de educație în răufăcători*, în fine, o sancțiune cu totul justificată în contra întreprinzătorilor de aventuri, din lipsă de conștiință și comptând pe neresponsabilitate. Iar pentru a evita inconvenientele cari s'au semnalat pentru justificarea prohibițiunei actuale din art. 307, va trebui să se țină seamă și să se admită și la noi restricțiunile introduse de toate legiurile indicate, — cari admit principiul cercetării paternității, — cu precizarea cazurilor și condițiilor în cari aceste reclamațiuni sunt admisibile și probele ce pot fi administrate.

În acelaș timp, se va organiza și regimul tutelei copiilor naturali. Tot în reglementarea raporturilor

de familie, ținând seama de dezvoltarea individualității copiilor, de abuzurile constatate în familiile nevoiașe din partea părinților, cari își abandonează copii în muncă ce depășesc posibilitățile lor fizice, sau le înlesnesc o viață de decădere morală, cum și de abuzurile făcute de părinți cu averea copiilor avuți, să se completeze dispozițiile actuale ale codului civil, cu acele ale art. 177—179 inclusiv din codul austriac și a legilor franceze din 1889 și 1921, privitoare toate la controlul și decăderea puterii părintești, atunci când părinții nu-și îndeplinesc obligațiile în vederea cărora legea le-a conferit anumite drepturi asupra persoanei copiilor și a averii lor.

În fine, să se reglementeze administrațiunea legală, în sensul legii franceze din 1907, completându-se astfel lacuna ce există azi în lege și ale cărei urmări n'au putut fi îndreptate în măsura necesară pe cale de jurisprudență. În materie de tutelă să se completeze și lacuna ca tutorele care nu are proprietăți imobiliare, spre a da o garanție ipotecară, să fie obligat a da o cautiune, cum se prevede în codul italian.

* * *

În materia bunurilor, dispozițiile codului civil privitoare la *proprietate*, sunt inspirate din dreptul roman Justinian, legislație care a analizat profund elementele componente ale proprietății individuale și desmembrămintele ce comportă, construind cea mai solidă și științifică teorie asupra acestei proprietăți. *Caracterul însă pur individualist și oarecum egoist, al dreptului de proprietate*, afirmat cu putere vreme îndelungată, s'a transformat considerabil mai ales în timpul din urmă, sub acțiunea continuă a ideilor, azi curențe, de *interdependență și solidaritate socială*, care modificând noțiunile de drept și de datorie, tind să stabilească tot mai mult, îndatoririle individului față de societate, ca un echivalent al avantajilor cari decurg pentru individ, din viața socială, — singura ce-i pune la dispoziție rezultatele progresului general îndeplinit în toate domeniile de activitate, — și-i permit astfel de a-și putea satisface variile necesități, indispensabile pentru dezvoltarea sa fizică, intelectuală și morală. Într'un progres continuu, noua concepție asupra proprietății individuale, a trecut, se știe, din stadiul speculațiunilor teoretice, în legislație, găsind consacrare legală în multe legi edictate în deosebi dela războiu încoace. Astfel, este legea ce reduce în favoarea Statului, reprezentând interesele generale, *gradele succesoriale* dela 12 la 4; iar pentru drepturile menținute a sporit considerabil taxele succesoriale, ca și cele privitoare la orice mutație de proprietate. Intervine apoi *legea agrară*, care pe un preț mult inferior valorii pământului, a expriat cea mai mare parte a proprietății rurale, pentru a o transmite clasei țărănești; iar Constituția nouă consfințind întreaga reformă agrară, adaogă că *zăcămintele miniere precum și bogățiile* de orice natură ale subsolului sunt proprietatea Statului: ceva mai mult, anticipând asupra unei eventuale necesități viitoare, prevede posibilitatea ca prin legi speciale votate cu două treimi să se adaogă și

alte cauze de expropriere pentru utilitate publică, afară de cele anume prevăzute de Constituție, ceea ce desigur nu e merit a da siguranță și stabilitate necesară creditului și valorii acestei proprietăți. Toate aceste dispoziții, ca și noul principiu constituțional, — care consacra doctrina socialismului de Stat, — prevăzând că Statul poate interveni în raporturile dintre factorii producției — capital și muncă, — spre a preveni conflictele economice și sociale. — învederează tendința manifestă de a se restrânge dreptul individual în interesul general al societății. Cu toate aceste restricțiuni, cari caracteriză evoluția proprietății într'un sens cu mult mai puțin individualist, Constituția noastră întocmai ca și alte legislațiuni importante, cum sunt codicii germani, elvețieni și austriaci (art. 16 codul austriac), bazează organizarea de Stat și socială cum și reglementarea legală a drepturilor individului tot pe noțiunea dreptului individual, desigur nu sub forma individualismului absolut și exclusiv a doctrinei clasice, ci atenuat prin ideea de solidaritate socială, dar, în tot cazul, nu pe noțiunea de funcțiune socială, lucru ce se confirmă prin recunoașterea drepturilor inerente personalității omului și prin proclamarea principiului că proprietatea de orice natură este garantată.

În cadrul deci, fixat de prevederile constituționale, viitorul cod civil, va trebui să reglementeze dreptul de proprietate care, în esența sa, constituie fără nicio îndoială, cea mai puternică pârghie ce susține munca productivă de bogății, indispensabile dezvoltării materiale și morale ale unui popor, cum și piesa de rezistență în contra utopiilor temerarii a căror experimentare tragică pe aiurea, a adus o complectă desorganizare a Statului și a vieții sociale în general.

În organizarea proprietății imobiliare va fi de utilitate indiscutabilă, introducerea cărților funduare, ca mijloc de constatare publică a dreptului de proprietate și în general a tuturor drepturilor reale, cum și a sarcinilor existente asupra acestor proprietăți. În aceste registre, fiecare imobil își are istoricul său juridic pe temeiul actelor intervenite asupra lui, ceea ce dă o siguranță desăvârșită în transmisiunile de proprietate imobiliară. Toată chestiunea se reduce la dificultățile pentru realizarea acestei instituțiuni, dar lucrările de improprietărire întreprinse de serviciul cadastrului dela Casa de Improprietărire, ca și titlurile de proprietate ale celor mai multe dintre proprietăți ipotecate la Creditul rural și Urban, va înlesni mult extinderea și generalizarea acestei însemnate reforme și pentru vechiul Regat. Odată cu aceasta se va modifica și dispozițiile din codul civil privitoare la uzucapiune, — în sensul dispozițiilor din codul austriac și german.

Cu privire la proprietatea mobilă, dispozițiile codului civil vor trebui completate pentru a se proteja averea mobilă a incapacabililor aflători sub tutelă și dota mobilă a femeiei căsătorite sub regimul dotal. În adevăr, la data confecționării codului civil, proprietatea imobiliară avea singură o importanță precumpănitoare nu numai prin fap-

tul că reprezintă principala bogăție, dar și prin situația privilegiată ce creia pentru deținătorii ei, iar proprietatea mobilă puțin dezvoltată la acea epocă, avea un caracter cu totul secundar. Astăzi însă cu marele avânt ce a luat comerțul și industria, cu creșterea valorilor de bursă și a diferitelor valori mobiliare, proprietatea mobilă a dobândit o importanță covârșitoare, depășind prin valoarea ei de miliarde, pe aceea a proprietății imobiliare. Se impune deci, o reglementare conformă noii situațiuni economice, prevăzându-se în sensul art. 101 din legea austriacă asupra tutelor și a legii franceze din Februarie 1880, privitoare la înstreinarea averilor mobiliare aparținând incapacabililor că, lucrurile prețioase și efectele de valoare vor fi consemnate de tutor și rămase sub controlul direct al autorității tutelare, adică a tribunalului, nu vor putea fi înstreinate de tutori, decât cu avizul consiliului de familie și omologarea tribunalului.

În ce privește dota mobilă, dispozițiile art. 1249, — care nu există în codul francez și permite, la noi, înstreinarea dotei mobiliare rămasă în proprietatea femeiei, va trebui modificat în sensul ca, să se extindă principiul inalienabilității dotei, — restrângând astăzi numai la dota imobiliară, ca în dreptul Roman, — și asupra dotei mobiliare, care constituie dota obișnuită astăzi, spre a da astfel o protecțiune completă dotei, evitând soției înstreinări ușoare de averi considerabile. În Franța, s'a căutat pe cale de jurisprudență, caracterizată de doctrină ca îndrăzneată, să se protejeze dota mobilă printr'o aplicare generală a principiului inalienabilității dotei.

Tot cu privire la organizarea proprietății, va trebui să se completeze lacuna ce există în cod relativ la starea de indiviziune, reglementându-se drepturile și obligațiunile coproprietarilor, mai ales că această stare în materie succesorală, provoacă dificultăți serioase; se vor avea ca norme dispozițiunile art. 828—849 cod austriac și art. 646—654, combinate cu art. 338—348 cod elvețian.

* * *

Regimul succesoral al codului nostru civil, reclama o revizuire serioasă.

Înainte de orice, va trebui introdus în textul art. 676 cod civil unificat, dispoziția art. 45 al legii din 28 Iulie 1921 prin care, pe cale fiscală, în vederea satisfacerii multiplelor necesități materiale ale Statului, s'a modificat prevederile codului civil privitoare la numărul gradelor succesoriale ale rudelor de sânge, într'o succesiune ab intestat, reducându-se numărul lor dela 12—4 cât sunt admise și în codul civil austriac, în urma modificării aduse art. 751 al aceluși cod prin noua l §-ul 63. Este aci o aplicațiune a mișcării de socializarea dreptului, prin restrângerea dreptului individual și chiar al interesului familial, în favoarea grupului social, lucru ce n'a fost greu de realizat în această materie, într'u cât evoluția instituției familiei în timpurile din urmă, din diferite cauze complexe ce condiționează viața contemporană, înregistrează o slăbire accentuată a legăturilor firești familiare, ceea ce evident a înlesnit, ca corespunzând unor simțimente generale, consacrarea unui drept succesoral mai întins

în folosul societății reprezentată de Stat, în vederea satisfacerii intereselor generale.

Dreptul succesoral al soțului supraviețuitor, astfel cum este reglementat de codul civil, nu mai poate rămâne și în viitorul cod civil al României întregite. Ori care ar fi concepțiunea filozofică asupra dreptului succesoral, fie că aci ar fi vorba de un drept natural, ori fie că el ar fi numai rezultatul unei reglementări legale, bazate pe considerațiuni politico-sociale, în orice caz, dispoziția art. 679 cod civil, după care soțul nu succede ab intestat de cât în lipsa oricărei rude în grad succesibil sau în lipsă de copii naturali, nu corespunde nici cu efectul cel mai natural, ce trebuie să rezulte din căsătorie, sprijinul reciproc al soților, cu urmarea firească de a se prelunge, sub forma dreptului succesoral în favoarea soțului rămas în viață, și în același timp, dispoziția menționată a art. 679 nu corespunde nici cerințelor unei reglementări legale sănătoase, care impune norme menite a înlesni și încuraja căsătoriile, în calea cărora stau astăzi atâtea multiple dificultăți, în niște vremuri grele stăpânite de un materialism covârșitor. *Nici nu este de admis, ca după o viață întreagă de muncă și de greutate în comun*, mai ales când este vorba de populația rurală, cea mai numeroasă a țării, și în general de clasa muncitorilor manuali, la cari averea soților este rezultatul, neîndoielnic, al unei munci comune. — ca soțul rămas în viață, să poată fi înlăturat, de orice rudă, de la moștenirea averei, la a cărei alcătuire a contribuit, și aceasta ca rezultat al unui sistem succesoral ab intestat, ce cârmuește obsnuit succesiunile claselor arătate, care, în general, nu au deprinderea dispozițiilor testamentare, spre a înlătura înechitățile legale. De aceea tocmai, prin legea din 1916, privitoare la familiile și averea celor mobilizați, al cărui proiect a fost întocmit de noi, împreună cu distinșii nostri colegi d-nii Tăzlăuanu și Rătescu — s'a edictat dispozițiuni favorabile văduvelor celor chemați sub arme, în special, în succesiunile a căror valoare nu depășește suma de 10.000 lei, recunoscând sotiei în asemenea succesiuni, pe lângă un anumit drept legal la avere, în raport cu numărul și gradul de înrudire al moștenitorilor lăsați de defunct, și un drept de abitațiune pentru toată viața sa în casa rămasă pe urma sotului, fără ca acest drept să poată fi atins chiar printr'o dispoziție testamentară. Cu privire la dreptul succesoral al soțului supraviețuitor, codul austriac modificat prin novelele din 1914, 1915 și 1916, declară că soțul este moștenitor legiuit la a patra parte din averea rămasă, când sunt chemați la moștenire copiii defunctului sot și descendenții lor, iar la jumătate din avere, când vine în concurs cu părinții și descendenții lor sau bunii defunctului. Tot în acest senz, sunt și dispozițiunile art. 1931 din codul german și art. 462 codul elvetian, — acest din urmă, cel mai favorabil pentru sot, căruia i se lasă facultatea de a alege între dreptul la o nătrime în proprietate și uzufructul asupra jumătății din avere, sporind încă dreptul succesoral al soțului când vine în concurență cu alte rude.

În senzul acestor legiuiri, corespunzătoare spiritului timpului și considerațiunilor expuse, va trebui modificat și unificat codul civil, înlăturându-se

prin aceasta și dispozițiunile art. 684 codul civil, care reglementează insuficient, numai dreptul succesoral al soției în concurs cu rudele defunctului, — deși acest drept trebuie să fie reciproc ca fiind întemeiat pe o prezumpție de afecțiune, între cei cari succed unul altuia; și în afară de acest vițiu, menționatul text cere condiția de sărăcie a femeiei, ca să-și poată reclama dreptul succesoral, — ceia ce îi creiază o situațiune morală dificilă și alterează chiar, în esența lui, dreptul succesoral, ce nu poate depinde de situația materială a persoanei în favoarea căreia legea l'a recunoscut.

O dispoziție specială dreptului ungar, privitoare la dreptul succesoral al soților, face distincția relativă la originea bunurilor, între bunurile proprii adică acele provenite din familie, cari, în lipsă de descendenți, se întorc la părintele dela care provenise și de altă parte, averea dobândită sau coachizată de soți în timpul căsătoriei, care formează o comunitate de bunuri și se împarte în porțiuni egale pentru soțul supraviețuitor și descendenții soțului defunct, iar în lipsă de descendenți, această avere trece numai la soțul supraviețuitor, cu excluderea ori cărui alt moștenitor. Această specialitate a dreptului ungar, de o vechime seculară, menită a păstra bunurile în familia dela care emană, este o instituțiune feudală, — unii autori pretind că ar fi chiar anterioară regimului feudal; în orice caz, ea este streină moravurilor juridice ale poporului român, — lucru pentru care nu-și găsește aplicația decât în regiunea despre granițele ungară și jugo-slavă. Tot asemenea și acea comunitate de bunuri, stabilită între soți conform practicei dreptului ungar, pentru bunurile coachizate în timpul căsătoriei, ea încă este streină de moravurile noastre juridice și ca dovadă, o avem în chiar faptul că, deși codul nostru civil în art. 1287—1293, prevede că soții adoptând regimul dotal, pot totuși să stipuleze o societate de achizițiuni, al cărui beneficiu rezultând din munca comună sau separată a soților, va forma un fond comun al lor, — cu toate acestea, o astfel de societate de achizițiuni, care de altfel ar forma un compliment minunat al regimului dotal, fiind conform cu situațiunea claselor muncitorilor manuali, la cari averea în general este rezultatul muncii în comun al soților și ar trebui să profite egal ambilor soți, — nu-și are totuși, nici o aplicațiune. Mai potrivit cu firea individuală a poporului român, este regimul separațiunii bunurilor care, atât în codul nostru civil cât și în codul austriac (art. 1233 și 1237) aplicabil în Ardeal cu excepția arătată, este regimul de drept comun în lipsa unei stipulațiuni speciale contrarii. De aceea, aceste specialități proprii exclusiv dreptului ungar, nu trebuiesc menținute în codul civil unificat; mai ales că, în ce privește instituția pentru păstrarea bunurilor în familie, creiază privilegiu în favoarea unora dintre moștenitori și împiedică libera circulațiune a bunurilor. Și necesitatea desființării lor apare cu atât mai mult, cu cât pe acea fașie de teren, dincolo de Ardealul propriu zis, spre granițele ungară și jugo-slavă, în urma expropriării agrare, urmând a se face pe întinse moșii împroprietăriți de colonizare, importă a nu se impune acestor coloniști români un regim legal succe-

soral, strein moravurilor și conștiinței lor juridice. Iar în ce privește pe minoritarii maghiari, ei își vor putea păstra regimul comunității bunurilor coechizite, în virtutea libertății convențiilor matrimoniale, cât timp ele nu ating dispozițiuni de ordine publică.

În concordanță cu dispoziția dreptului maghiar menționat, tinzând la păstrarea bunurilor în familia căreia aparținuse în trecut, credem pentru aceleași considerațiuni și într'un interes economic superior, că trebuie desființată din codul austriac și instituția aristocratică a substituțiilor fidei-comisorii, — proprii legislațiunilor germană și engleză în legătură cu dreptul de primogenitură, — urmând să se facă unificarea în sensul codului nostru civil, care, depărtându-se aci, dela dreptul nostru vechiu și inspirat de principii democratice, de interesul economic și acel al creditului public, a desființat, în mod radical, substituțiunile fidei-comisorii, întocmai ca și codul italian. În același timp, este util să se precizeze caracterele esențiale și distinctive ale substituțiunilor fidei-comisorii prohibite, — spre deosebire de substituțiunile intitulate vulgare, îngăduite de lege, — pentru a se împiedica ceea ce se întâmplă astăzi, înlăturarea prohibițiunii legale, prin creațiunea jurisprudențială a celor două legate condiționale, primul sub condiție rezolutorie și al doilea sub condiție suspensivă, mijloc prin care dacă nu ar interveni și o altă prohibițiune legală, aceia de a se testa în favoarea persoanelor incerte, lipsite de existență legală, în momentul morții testatorului, multe substituțiuni fidei-comisorii ar rămâne în picioare, contrar interdicțiunii legale.

* * *

Dreptul de succesiune, în averea tatălui, al copilului natural recunoscut voluntar, ori pe cale judiciară, se impune a fi recunoscut. În adevăr, dacă în interesul familiei legitime, — căreia i se cuvine toată încurajarea și protecțiunea, — nu se poate crea copilului natural recunoscut, o situațiune egală cu aceea a copilului legitim, totuși condițiunea actuală a copilului natural trebuie îmbunătățită atât sub raportul interesului lui individual, cât și în interesul social, care reclamă ridicarea copilului natural din situațiunea inferioară de astăzi, pentru a-l pune în așa condițiuni morale și materiale, încât să-i permită de a corespunde mai bine îndatoririlor sociale ce are de îndeplinit în viață. Ca și codul nostru civil, codul austriac prin art. 754 tăgăduiește ori ce drept de succesiune copilului natural în averea tatălui, iar codul german îi recunoaște prin art. 1708 numai dreptul, — cu totul neîndestulător, la întreținere și educațiune până la vârsta de 16 ani: în schimb, codul Elvețian în art. 461 se arată și aci mai uman recunoscând copilului natural, dreptul la jumătate din porțiunea succesorală cuvenită copilului legitim sau descendentului său, în succesiunea tatălui. Această dispoziție cu totul umană și justificată, ne permitem a o propune pentru viitorul cod civil.

Revizuirea codului civil în materia succesiunilor, va trebui să mai aducă și o lămurire și precizare a chestiunilor cari în practică a provocat dificultăți de aplicațiune a legii și dintre cari unele sunt cele

următoare: 1. Art. 843 fixează rezerva părinților la jumătate din averea succesorală și aceasta chiar în favoarea numai a unuia dintre părinții cari supraviețuiesc, — ceea ce face ca rezerva unui părinte să fie superioară rezervei cuvenită după lege descendenților, conform art. 841, deși aceștia formează prima clasă de moștenitori, lucru ce constituie o anomalie. Codul austriac în art. 765 și 766 fixează în mod logic rezerva ascendenților la o porțiune mai mică ca rezerva descendenților și de altă parte, plecând dela ideea, exactă în drept, că rezerva este o porțiune ereditară redusă, garantată de lege, determină rezerva descendenților la jumătate și rezerva ascendenților la o treime din porțiunile cuvenite lor într'o succesiune ab intestat. În acest sens, credem că va trebui făcută unificarea. Același art. 843 fixând rezerva părintelui la jumătate din averea succesorală, aplicarea acestei dispozițiuni dă loc la dificultăți atunci când părintele vine la succesiune împreună cu frații și surorile defunctului, cărora art. 671 și 673 le recunoaște dreptul la 3/4 din succesiune, iar părintelui numai la o pătrime. Curtea de Casație a decis asupra acestei chestiuni, că art. 843 se aplică în orice alt caz, în afară de acel prevăzut în art. 673 și deci, în ipoteza acestui din urmă articol, rezerva părintelui va fi numai de o pătrime, adică în limitele porțiunii sale succesoriale, putându-se numai astfel concilia și face posibilă aplicarea textelor menționate, cu aparențe de contradicție. Reducându-se cuantumul rezervei la o porțiune fixă pentru toate cazurile și inferioară porțiunii cuvenită într'o succesiune ab intestat, — în modul arătat mai sus, se va rezolva indirect și această dificultate.

În legătură cu chestiunea rezervei unor anumiți moștenitori, importă a fi luate în considerație în vederea unificării legislative, dispozițiunile art. 795 și 796 ale codului civil austriac, prin care se recunoaște dreptul la o pensiu de întreținere, atât moștenitorului rezervatar când a fost exclus în mod legiuir, chiar dela rezerva sa, cum și soțului moștenitor până la recăsătorirea sa, în cazul când porțiunea sa succesorală, — negarantată printr'un drept de rezervă, nu i-ar fi suficientă pentru întreținerea sa.

* * *

Chestiunea de a se ști care este efectul condițiunilor ilicite într'un testament, dând loc unei controverse bine cunoscute, este bine să se consacre în mod legal jurisprudența constantă a Curții de Casație asupra acestei chestiuni, în sensul că asemenea clauze, nu pot atrage nulitatea întregului testament, decât atunci când prin interpretarea cuprinsului său, se va stabili că ele au fost cauza impulsivă și determinantă a voinței testatorului. Este adevărat, că legiuitorul nostru, neintroducând în codul civil dispozițiile art. 900 din codul civil francez, care prevede că clauzele ilicite într'un testament sunt considerate ca nescrise, se pare că a voit să adopte părerea comentatorului Marcadé, care i-a servit adese ori drept călăuză, — aceea de a aplica la testamente efectul pe care asemenea clauze îl produc în convențiuni; cum însă un asemenea rezultat s'a găsit prea sever și adese ori în contra-

dicție cu voința testatorului, care n'ar fi subordonat întotdeauna existența întregului testament unei singure clauze nepermise de lege, — s'a explicat eliminarea art. 900 ca fiind inutilă și s'a admis sistemul de interpretare arătat mai sus, justificat cu atât mai mult că un testament nu poate fi asimilat în totul unei convențiuni care dacă se anulează, poate fi refăcută de părți în conformitate cu legea, pe când testamentul rămâne lipsit de orice eficacitate.

* * *

Obligațiunea prealabilă împărțelii unei succesiuni, — impusă moștenitorului — descendent care vine la succesiune, de a raporta darurile primite dela defunct, fără scutire de raport, pune în discuțiune chestia de a se ști dacă legatele sunt și ele supuse raportului cerut de lege pentru donațiuni. Dificultatea provine din faptul că legiuitorul nostru a adoptat în textul art. 751 dispozițiile art. 1001 din codul italian, care nu admite raportul, — și cu toate acestea, a omis de a reproduce și textul art. 1008 din codul italian, care prevede neraportabilitatea legatelor, și apoi, prin inadvertență, a menținut art. 752, 754, 756 și 846, într-o redacțiune conformă cu textele corespunzătoare cu textele codului francez, care implică raportul legatelor. După oare cari oscilări, jurisprudența Curții de Casație s'a fixat în sensul că, legatele nu trebuiesc raportate, căci pe lângă că ideea de raport implică că moștenitorul are, — cum se întâmplă în cazul unei donațiuni, lucrul donat la dispoziția sa și-l aduce la masa succesorală, apoi dispoziția testamentară urmând să și producă efectul numai în momentul morții testatorului, dacă legatarul ar fi obligat să lase în masa succesorală lucrul legat, el nu ar realiza nici un folos, contrar voinței prezumate a testatorului, care, negreșit, a voit să avantajeze pe legatar. În acest sens, conform și cu dispozițiunea art. 790 din codul austriac și art. 626 codul elvețian, cum și cu principiile dreptului Român, va trebui să se prevadă că legatele sunt prezumate ca scutite de raport și să se modifice textele menționate cari implică ideea contrarie.

Spre deosebire de legate, al căror raport nu se justifică, credem că este o chestie de dreptate între moștenitori, ca să se admită raportul porțiunii de avere atribuită de lege copiilor din averea soțului în contra căruia s'a pronunțat divorțul, căci neraportabilitatea acestui dar legal, — consacrat azi de jurisprudență, — creiază o inegalitate dureroasă între copii aceluiasi părinte ale căror raporturi în succesiunea părintelui, legea n'a avut intențiunea de a le reglementa, singurul scop urmărit aci, fiind acel al unei sancțiuni legitime în contra soțului vinovat de a fi provocat desfacerea căsătoriei și nimic mai mult.

Tot în materia aceasta, va trebui rezolvată și chestiunea dacă descendentul donatar, renunțând la moștenire pentru a păstra darul conform art. 752 codul civil, poate să rețină liberalitatea făcută fără dispensă de raport, numai până la concurența cotațiilor disponibile, ori până la concurența acestei părți, sporită cu rezerva la care ar fi avut dreptul ca moștenitor. Jurisprudența în acord cu doctrina

cea mai autorizată, s'a fixat cu drept cuvânt în contra cumulului, de oarece moștenitorul care a renunțat la succesiune, a pierdut dreptul la rezerva sa, și nu și poate valorifica darul decât în limitele disponibilului. Această soluție va trebui să fie consacrată prin lege.

Iarși în conformitate cu o jurisprudență statornică, va trebui prevăzut că legatarii ori donatarii pot să ceară și ei raportul, nu real, ci numai fictiv care le fusese contestat, în vederea unui simplu calcul necesar pentru a stabili cotitatea disponibilă asupra căreia își fixează drepturile lor.

În materie de împărțeală, este bine să se înlăture o dificultate relevantă în practică, precizându-se că art. 743 codul civil, luat din codul italian, și care prevede posibilitatea unui partaj prin atribuiție și nu prin tragere la sorti, când moștenitorii vin cu părți inegale, se poate aplica și când sunt minori în cauză întru cât le poate fi și lor de folos, acest mod de împărțeală având menirea de a împiedica fracționarea dăunătoare a proprietății imobiliare. În acest sistem, noua dispoziție va trebui pusă în concordanță cu dispozițiile art. 411 și 412 din codul civil, care implică numai împărțeala prin tragere la sorti.

În fine, în materie succesorală se va complecta lacuna ce este astăzi, reglementându-se acțiunea în petiție de ereditate, așa cum o face codul austriac în art. 823 și 824 și codul elvețian în art. 598—600.

* * *

În materia contractelor, o importantă lacună legislativă apare în dispozițiunile art. 1471 relativ la *contractul de muncă*. Fără îndoială că această dispoziție, concepută în raport cu starea socială și economică existentă la data confecționării codului civil, nu mai corespunde necesităților actuale. Enormă dezvoltare a industriei, ca rezultat al descoperirilor științifice și întregului masinism ce i-a urmat în secolul XIX și mai ales în timpul din urmă, a crejat masa mare de lucrători, a cărei luptă continuă pentru obținerea unor condițiuni de muncă mai umane și mai bine retribuite, ridică zilnic probleme multiple, printre cari și chestiunea contractului colectiv, care toate reclamă o reglementare legală cât mai completă, corespunzătoare nouilor necesități cum și ideilor sociale și economice consacrate definitiv. Acest lucru se va putea face, fie în cuprinsul codului civil, cum există în codicii streini, ca codul Austriac în art. 1151—1174 și codul german care reglementează minuțios contractul de muncă, fie printr-o lege specială, cum credem că ar fi preferabil, — după sistemul legilor deosebite asupra persoanelor juridice și asupra naționalității române, — pentru a nu se împovăra prea mult codul civil cu materiile speciale, care comportă o reglementare deosebită cât mai amănunțită.

Principiul responsabilității civile consacrat în art. 998 și 999 cod civil, se întemeiază pe noțiunea de culpă, imputabilă autorului unui fapt păgubitor. O nouă doctrină susține însă, înlocuirea noțiunii de culpă cu noțiunea de risc, care ar conduce în toate cazurile la o răspundere obiectivă, indepen-

dent de orice culpă și numai prin simpla relațiune dela cauză la efect, între faptul agentului și dauna încercată de victima celui fapt. În sprijinul acestei teorii, se invoacă un principiu de echitate, ce reclamă ca consecințele unui fapt dăunător să fie suportate nu de patrimoniul victimei, ci de acel al autorului daunei, care chiar dacă nu are nici o vină, ar fi putut totuși evita dauna prin simpla sa inacțiune; deosebit de aceasta, se invoacă precedentul legislativ, care admite în materie de accidente de muncă în industrii, responsabilitate obiectivă, întemeiată pe riscul întreprinderii industriale, ce scutește pe muncitorul victimă a unui accident de muncă, de dovada vreunei greșeli din partea direcției întreprinderii, unde accidentul a avut loc. Această concepțiune socială, justificată în echitate, dar care înlănțuiește mult activitatea sau acțiunea individului, — nu totdeauna liberă, — ci adesea impusă de necesitățile inexorabile ale vieții, — obligându-l la răspundere chiar când în actele sale a pus toată prudența și prevederea cerută de împrejurări, n'a fost admisă nici de codicii civili mai noi. Codul german întemeiază principiul responsabilității tot pe noțiunea de culpă, reglementând așa de minuțios materia, încât însuși un profesor German își manifestează preferința sa pe dispozițiile simple dar cuprinzătoare ale art. 1382 codul civil francez, corespunzător art. 998 român, pe motiv că evită subtilitățile inutile ale codului german și consacră cea mai întinsă responsabilitate, chiar pentru o greșală neînsemnată, ori neprevădută și aceasta fără deosebire de daunele materiale și morale. Codul german însă, după ce în art. 827 și 828 consacră iresponsabilitatea pentru lipsa de discernământ, ca o chestie de echitate în art. 829 admite că cel care în cazurile arătate în acele articole, nu este responsabil pentru o daună cauzată, este ținut totuși dacă reparațiunea nu poate fi obținută dela persoana însărcinată cu îngrijirea lui, ca să suporte dauna într-o măsură echitabilă și această idee este cuprinsă și în art. 54 codul Elvețian. Cu această dispoziție dreaptă și utilă, este bine să se completeze art. 998 și 999 în cazul când se va menține principiul tradițional al responsabilității întemeiată pe noțiunea de culpă.

Tot aci, se va prevedea în sensul art. 2 din codul elvețian, că „*abuzul manifest al unui drept nu este apărut de lege*“. Este adevărat că formularea în acest mod a principiului responsabilității civile, corespunde mai mult mișcării spre socializarea dreptului, ținând la restrângerea dreptului individual, căci de altfel răspunderea în ipoteza exercitiului abuziv al unui drept, nu este decât o aplicațiune, sub o formulă nouă, a principiului tradițional de responsabilitate, întemeiat tot pe noțiunea de culpă și corespunde unei jurisprudențe constante în acest sens, care în diferite materii pe baza art. 998 și 999 a stabilit că, orice depășire peste limitele exercitiului legitim al unui drept, atingând drepturile altuia, degenerază într'un act ilicit ce impune responsabilitatea pentru daunele ocazionate.

În obligațiunile convenționale, art. 133 codul german, cuprinde o dispoziție care, întocmai ca și dispozițiile art. 1 și 4 ale codului Elvețian și în

concordanță cu nouile tendințe în drept, conferă tribunalelor o largă putere de apreciere și de protecțiune. În adevăr acest text dispune că este nul orice act juridic prin care cineva exploatarea starea de mizerie, caracterul ușor și inexperiența cuiva, face să i se acorde, sau să i se promită lui, ori unui terțiu, în schimbul unei prestațiuni, avantaje pecuniare cari întrec atât de mult valoarea prestațiunii, încât după împrejurări, avantajele pecuniare stau în disproporție uimitoare față cu prestațiunea. Această dispoziție umană și înțeleaptă, va trebui introdusă și în viitorul nostru cod civil, căci permite justiției să exercite un control eficace și de sigur cu prudența necesară să împiedice într'un spirit de armonie socială, executarea unor convențiuni spoliatoare.

Tot cu privire la efectele convențiunilor dintre părțile contractante, va trebui reglementată și chestiunea ce se menține încă de actualitate, a *impreviziunii*, — care formează obiectul unei controverse serioase, în privința căreia jurisprudența nu pare a se fi fixat în mod definitiv. Astfel într'un sistem se admite executarea convențiunilor încheiate înainte de război, în termenii lor absoluți și literari, fără nici o deosebire ori considerațiune pentru efectele dezastruoase ce pot atinge patrimoniul uneia dintre părțile contractante și aceasta pe motiv că convențiunile formează legea părților și nici o derogatiune nu se poate aduce acestui principiu indispensabil siguranței în relațiile juridice, în afară de ipotezele în cari convențiunile nu mai pot fi de loc executate, din cauza unor evenimente de forță majoră sau caz fortuit. (Art. 1082 și 1083 c. civ.). Iar în sistemul opus, se invoacă dispozițiunile art. 977 din codul nostru civil, sustinându-se că convențiunile trebuiesc interpretate și executate în raport cu starea normală de lucruri și cu jocul economic corespunzător, la care părțile în mod necesar s'au raportat, pentru a stabili raportul de echivalență în obligațiunile lor reciproce; că, de aceea, când mai târziu au intervenit evenimente extraordinare, cari nu puteau fi de nimeni prevăzute și cari au răsturnat complet ordinea normală, urmează că convențiunile se înfățișează în condițiuni cari nu mai corespund cu intenția și prevederile posibile ale părților din momentul contractării și deci, cu acordul lor, așa că executarea convențiunilor nu poate fi obținută decât în raport cu noua situațiune, ținându-se seama de principiile de echitate și bună credință, pe care însuși legiuitorul le recomandă prin art. 970 codul civil.

Jurisprudența română, cum și jurisprudența franceză, belgiană și italiană — înainte de reglementarea impreviziunii în aceste țări — se pronunță în general în sensul primului sistem, pe când jurisprudența germană, în sensul celui din urmă. Este de observat, că jurisprudența care asunra altor probleme de drept iarăși nereglementate de lege, a creiat teorii ca aceea a eredității aparent, consacrand un drept de proprietate pe temeiul unei erori comune, de data aceasta s'a arătat mai rezervată și n'a găsit pentru rezolvarea problemei impreviziunii o bază legală în textul art. 970, — care prevede că convențiunile obligă la toate urmările

ce echitatea dă obligațiunei, — și aceasta cu toate că în timpul din urmă se manifestează în general atât în jurisprudență cât și în legislație, tendința, aprobată de doctrină, de a se lărgi puterea de apreciere și de protecțiune a tribunalelor în raporturile convenționale, lucru ce se poate vedea în art. 138 codul german și art. 1 și 4 codul elvețian. Consecințele acestei jurisprudențe, cu privire la executarea unor convențiuni încheiate înainte de războiu, pot fi pentru una din părți ruina ei materială, pentru că nu a prevăzut ceia ce nimenea nu putea prevedea, dezastrul financiar și economic pe urma unei întâmplări catastrofale, războiul mondial — care a răsturnat complet ordinea normală a lumii întregi, iar pentru cealaltă parte contractantă, o îmbogățire vertiginoasă, depășind cu mult cel mai mare câștig care a putut intra în prevederile ei, într-o stare normală de lucruri cu jocul economic corespunzător.

Asemenea rezultate reclamă imperios intervenția legiuitorului, — în sensul cum s'a făcut în Franța, Belgia și Italia, — căci ele contrazic noțiunile de dreptate și de justiție ce trebuie să domnească în rezolvarea conflictelor de interese, ce se desbat la bară. De altfel, și legiuitorul nostru a rezolvat o parte din dificultățile provocate de efectele războiului, în executarea convențiunilor încheiate înainte de războiu, căci prin legea din 28 Decembrie 1916, se declară că plata în biletele Băncii Naționale, cărora li se atribue un curs forțat, este liberatorie chiar când în convenție s'a stipulat plata în aur.

Tot asemenea este nevoie de o reglementare a teoriei nulităților, ce pot atinge diverse acte juridice și efectele ce decurg din caracterul acestor nulități. Se va consacra distincția și clasificarea doctrinară a actelor juridice, în acte inexistente, acte nule de drept și acte anulabile. Din punctul de vedere însă al prescripției extinctive credem că în interesul siguranței drepturilor, va trebui admisă o prescripție extinctivă și aceasta cu termene mult mai scurte ca cele azi în ființă, cu privire la ori ce acțiune care ar deduce în justiție chestia validității unui act, fie sub raportul satisfacerii condițiilor esențiale pentru existența lui, fie cu privire la cerințele legale pentru validitate. Cu alte cuvinte, să se admită prescriptibilitatea nu numai a acțiunilor în anularea unui act atins de o nulitate relativă, dar și a unei acțiuni care ar tinde numai la constatarea judecătorească a inexistenței sau nulității de drept, a unui act juridic, — constatare care de altfel trebuie să se facă în prealabil, pentru restabilirea părților în situațiunea anterioară convențiunii atacată. Curtea de Casație în acord cu jurisprudența Curții de Casație din Franța, a admis această doctrină, cu ocaziunea unei acțiuni intentată după 30 de ani, cu privire la o ordonanță de adjudecare executată și prin care se cerea să se constată nulitatea acelei ordonanțe, pe motiv că cumpărătorul nu avea calitatea necesară pentru a dobândi imobilul rural. Generalitatea termenilor legii că toate acțiunile se prescriu prin 30 de ani, cum și consecințele din punctul de vedere al stabilității și siguranței drepturilor, pe cari le provoacă sistemul neprescriptibilității, au condus la soluțiunea consacrată de Curte.

Principiul autorității lucrului judecat, atât de necesar ordinei juridice, în aplicațiunea sa dând loc la însemnate controverse, reglementarea lui sistematică este de o necesitate indiscutabilă. Tendința noiei reglementări va trebui să se manifesteze, în sensul de a reduce numărul proceselor, într'un interes de armonie socială, — fie când este vorba de acțiuni în nulitatea aceluiaș act juridic, bazate pe diferite motive de nulitate, fie când este vorba de pretențiuni asupra aceluiaș lucru, întemeiate însă pe diferite cauze juridice. Și în acest scop, urmează să se prevadă că într'o acțiune în nulitate, vor trebui invocate toate motivele cari conduc la anularea actului, iar într'o acțiune în revendicare, toate cauzele juridice ce tind la stabilirea dreptului de proprietate; exceptându-se însă cazul când partea va justifica că a fost în imposibilitate de a satisface aceste cerințe legale, în care caz, excepțional, se va recunoaște reclamantului dreptul de a reînoui judecata pe temeiul unor noi motive de nulitate, sau de a invoca noi cauze juridice privitoare la dreptul de proprietate.

Aceste sunt, Domnilor, câteva din lacunele și viciile de legislație, pe cari ni le-a semnalat activitatea judecătorească. Nu am insistat în dezvoltări și am indicat sumar aceste lacune și vicii de legislație, căci acest lucru importă în prim loc, mai ales ca scopul principal ce am urmărit, a fost acela de a arăta în vederea unificării legislative că, codul nostru civil oferă un cadru priincios și puternic chiar, pentru a cuprinde toate modificările cari să corespundă cu necesitățile multiple actuale și concepțiunile dominante ale întregii țări.

Din punctul de vedere al tehnicii juridice de urmat, credem că va trebui să se țină seamă de recomandările doctrinei contemporane, că, într'un cod, ce nu este o operă de doctrină, să nu se introducă idei teoretice discutabile, ori să se consacre în texte de lege diferite concepțiuni filozofice, cum este aceea privitoare la natura dreptului, — căci toate aceste chestiuni, trebuie să rămână în domeniul științei pentru ca legea să nu riște de a se găsi în contradicție, sau în regres față cu progresul științei. Se va admite numai acele instituțiuni juridice în privința cărora discuțiunile teoretice au pierdut din auzitate și corespund atât sentimentului general, cât și necesităților reale ale vieții juridice. Sub raportul terminologiei, se va urmări în prim loc, înlăturarea din codul nostru a tuturor neologismelor, termenilor streini ori improprii, cum și contradicțiile existente între diferitele texte de lege. Apoi, se va formula într'o terminologie fixă și precisă, dispozițiuni privind rezultate esențialmente practice și aceasta sub o formă destul de largă și elastică, pentru a îmbrățișa toate situațiunile concrete, înfățișând un caracter comun. Sub acest raport este unanim recunoscut în doctrina franceză, superioritatea codului elvețian asupra codului german. Pe când codul german, — care de altfel este expresiunea cea mai desăvârșită a științei juridice din secolul XIX, datorită spiritului german miticulos și iubitor de cauzistică abstractă — cum recunoaște însuși marele profesor german Gierke — reglementează situațiuni de fapt în variațiunile cele mai subtile, multiplicând excepțiunile și rezervele, — codul

elvețian fixează într-o formulă largă și suplă direcția fundamentală ce înțelege să atribuie unui anumit principiu sau regulă juridice, fără a păși mai departe în amănuntele punerii lor în aplicare. De aceea codul elvețian, se înfățișează în condițiunile cele mai potrivite și cele mai apropiate de codul nostru și chiar de codul austriac, pentru a fi luat drept normă cu ocazia revizuirii codului civil, tot așa după cum în Franța, pentru calitățile arătate, este recomandat legiuitorului francez. Iar din punctul de vedere al spiritului în care se vor formula principiile fundamentale ale codului civil, atât acele de ordin teoretic sau doctrinar, cât și mai ales acele de ordin social și economic, aceasta se va face de sigur în cadrul prevederilor constituționale, care sub raportul tendinței de socializarea dreptului, prezintă limita extremă la care s'a ajuns până astăzi în organizarea dreptului pozitiv privat. Se va urmări negreșit de a se găsi un just echilibru între cele două forțe cari condiționează viața: tradiția și progresul.

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ

INALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTITIE S. I

Audiența de la 1 Mai 1925

Președinția D-lui Em. Miclescu, președinte

Dumitru Staicu cu C. Aribășoiu

ACT SECRET. — OPOZABILITATE NUMAI FATĂ DE PĂRȚILE CONTRA
CTANTS. — TERȚIL. — TRANSMISIUNEA DREPTURILOR IMOBILIARE.
ART. 1175 C. CIVIL ȘI 721 ȘI URM. PROC. CIVILĂ.

Dacă actul secret care modifică conținutul unui act public, își produce efectul între părțile contractante și moștenitorii acestora, nu poate fi însă opozabil celor de al treilea, de oarece legea prin art. 1175 c. civil și 721 proc. civilă, a organizat sistemul de publicitate, prin care numai actele de transmisiune de imobile sunt aduse la cunoștința celor de al treilea.

No. 1074. — Admis recursul făcut de către Dumitru Staicu. Coarta sentinței cu No. 2/923 a Trib. Gorj în proces cu C. I. Aribășoiu.

S'au ascultat D-nii avocați Gr. Iunian pentru recurent și A. Chicră pentru intimat.

Curtea deliberând,

Având în vedere sentința supusă recursului, din care rezultă că intimatul C. I. Aribășoiu a intentat înaintea Judecătoriei Ocolului rural Brădiceni acțiune în contra Mariei Aribășoiu pentru anularea actului prin care-l vânduse un teren în 1913, pe motiv că recurenta nu i-a achitat prețul convenit; că Judecătorie de Ocol a respins acțiunea, ca nesustținută; că C. Aribășoiu a făcut apel și în cursul judecării

apelului, a introdus în cauză și pe recurentul Dumitru C. Popa Staicu, căruia Maria Aribășoiu îi vânduse terenul în litigiu, că deasemenea reclamantul C. I. Aribășoiu a vândut în cursul procesului acest teren Mariei Dumitrașcu Ruset;

Având în vedere că Tribunalul a admis apelul intimatului și reformând în totul hotărârea primei instanțe, a declarat nul, ca simulat, actul prin care C. Aribășoiu vânduse terenul în discuțiune Mariei Aribășoiu și drept consecință a pronunțat și nulitatea actului, prin care acesta vânduse acelaș teren recurentului Dumitru Popa Staicu;

Că pentru a ajunge la această soluțiune instanța de fond motivează că Maria Aribășoiu făcând numai un act simulat de cumpărare precum singură o recunoaște prin contra-înscrisul dat fratelui ei C. I. Aribășoiu, — actul aparent de vindere — cumpărare intervenit între ei și transcris la No. 3783/913, este neexistent și ca consecință atrage nulitatea și a actului transcris la No. 1918, prin care Maria Aribășoiu vinde acelaș imobil lui Dumitru Popa Staicu, întrucât nu putea transmite un drept de proprietate pe care ea însăși nu-l avea;

Având în vedere că dacă este exact că între părțile contractante și moștenitorii lor, actul secret care modifică conținutul actului public, are a-și produce efectul, el însă n'are nici o putere față de cei de al treilea, cărora nu este opozabil fiindcă legea prin articolul 1275 codul civil și 721 și următorii din procedura civilă a organizat sistemul de publicitate prin care actele de transmisiune de imobile sunt aduse la cunoștința celor de al treilea, garantând astfel siguranța tranzacțiunilor;

Că, în specie, actul de vânzare dintre C. I. Aribășoiu și sora sa Maria, fiind transcris, — cu drept cuvânt Dumitru Popa Staicu, se prevalează de acest transcripțiune, care arată pe Maria Aribășoiu ca proprietară, pentru a susține că actul său de cumpărare dobândit de la acest din urmă este valabil, el fiind terțiu căruia actul secret nu îi este opozabil, — așa că numai prin o greșită interpretare a articolului 1175 din codul civil Tribunalul Gorj a putut declara nul actul de cumpărare a lui D. Popa Staicu, ca o consecință a constatărei din contra-înscrisul invocat de reclamantul C. I. Aribășoiu, ale cărui efecte se limitează la raporturile dintre dânsul și sora sa Maria Aribășoiu, fără a putea atinge drepturile dobândite de terțul D. Popa Staicu, — pe baza actului transcris la No. 3783/913, care pentru cei de al treilea transmisese proprietatea către Maria Aribășoiu. în mod efectiv.

Așa că motivul III de casare fiind întemeiat, fără a fi nevoie să se mai examineze și celelalte motive, recursul lui Dumitru Popa Staicu urmează a fi admis. Pentru aceste motive, casează.

CURTEA DE APEL DIN BUCUREȘTI S. II.

Audiența de la 29 Octombrie 1925

Președinția D-lui C. Macri, președinte

Leon Ghetler cu Banca Danubiană

FALIMENT. — CREDITORI. — CREANȚĂ CU TERMEN. — OFICIUL INSTITUIT PENTRU REGULAREA PLĂȚILOR CREANTELOR ÎN VALUTĂ FORTE. — ART. 1025 C. CIVIL ȘI 704 C. COM.

Un creditor a cărui creanță în valută forte a fost regulată prin Oficiul instituit în acest scop și ori care alt creditor a cărui creanță este cu termen, poate potrivit dispozițiilor art. 1025 c. civil, aplicabil în materie comercială, se cerea în caz de insolvabilitate a debitorului, declararea acestuia în stare de faliment.

No. 4376. — Respins finele de neprimire ridicat de către Banca Danubiană cu privire la cererea de declarare în faliment făcută în contra sa de către Leon Ghetler.

Curtea deliberând,

Asupra incidentului ridicat de către Banca Danubiană:

Având în vedere că în fapt nu se contestă cece de altfel se constată și din actele dosar, că creanța firmei Leo Ghetler și Zaharia Bozotti e în valută forte și că a fost regulată prin Oficiul instituit în acest scop, iar banca intimată până în prezent este în curent cu plata ratelor.

Considerând că în drept creanța firmei apelante, în urma avizului oficiului plăților în valută forte, este o creanță cu termen.

Considerând că conform dispozițiilor art. 1025 cod. civil, aplicabile și codului de comerț, debitorul cu termen, în caz de insolvabilitate, pierde beneficiul termenului;

Că, bazat pe acest principiu, doctrina admite că un creditor cu termen poate cere declararea în stare de faliment a debitorului său comerciant, când acesta este în stare de insolvabilitate;

Considerând că ar fi și logic ca un creditor a cărui creanță este cu termen, să nu poată lua măsuri pentru asigurarea dreptului său amenințat, de a se pierde prin atitudinea sau operațiunile nefricite ce se fac de debitorul său comerciant;

Considerând că, chiar după dispozițiile art. 704 din codul de comerț, orice creditor poate cere declararea în stare de faliment, prin urmare inclusiv

creditorul cu termen, cu condițiune ca creanța sa să fie lichidă, iar în cece privește exigibilitatea este condiționată conform art. 1025 c. civ. de starea de insolvabilitate a debitorului;

Că, așa fiind, întrucât în principiu cererea este admisibilă, urmează a se respinge incidentul și a se admite cererea apelantului de a face dovada încetării plăților intimatei.

Pentru aceste motive, Curtea respinge ca nefondat finele de neprimire.

Semnați: C. Macri, G. T. Ionescu, I. G. Solomon, A. Lerescu, C. Gernescu.

BIBLIOGRAFII

Tratat teoretic și practic de Procedură civilă, organizare judecătorească și competență de Eugen Herovanu, decanul Biroului de Iași, Profesor la Facultatea de drept. — Volumul I cuprinzând:

Principiile. — Formele de procedură și sancțiunile lor. — Teoria acțiunii. — Noua lege a acceletărei justiției. — Tabla analitică.

Institutul de Arte grafice „Viața Românească” Iași, 1926.

Prețul 300 lei.

* *

A apărut în editura Soc. anonime „Scrișul Românesc” din Craiova: Cambia, Volumul II. După legile în vigoare în vechiul Regat, Bucovina și Basarabia de I. N. Flințescu, Docent de drept comercial la Universitatea din București, Avocat.

Acest volum cuprinde: Plata cambiei. — Protestul. — Regresul pentru cautiune și pentru plată. — Acțiunea cambială și excepțiunile. — Cambii perdute, furate și distruse. — Decăderea și prescripția.

* *

S'a pus sub tipar și va apărea la 1 Febr. 1926 Codul Contribuțiilor directe, adnotat cu doctrină, instrucții, circulări și jurisprudență la zi de Vespasian Erbiceanu, Consilier la înalta Curte de Casație și Justiție, Ștefan Mihăescu, Judecător la Trib. Ilfov și G. Alexianu, avocat.

Comenzile la librăria: Pavel Suru.

Administrația revistei roagă pe d-nii abonați în întârziere a-i trimite cât mai neîntârziat costul abonamentului rămas neachitat. Tabla de materii se trimite la cerere abonaților în curent cu plata abonamentului.